

EUR GUIDE

EUROGUIDE HANDBOEK

Samenleven

 Vlaamse versie

This project is co-funded by the Internal Security Fund of the European Union – **GA N° 871038**

1. Het EUROGUIDE Project en partners

Binnen het thematische kader ***Samenwonen/Gender/Maatschappij & Ideologie (inclusief Religie)***, heeft het EUROGUIDE project twee doelstellingen: 1) Het bouwen van een uitgebreide informatiestructuur in de participerende consortiumlanden. Deze informatiestructuur is enerzijds gebaseerd op interviews en workshops met professionals die in de praktijk met jongeren werken, en anderzijds relevante primaire en secundaire bronnen en onderzoek. 2) Het ontwerpen van een **Online Trainingsprogramma** dat bestaat uit:

Een **handboek** en **toolkit voor leraren en andere onderwijsprofessionals** in de vijf landen – België, Hongarije, Italië, Nederland en Zweden. Ieder handboek wordt geschreven in de zes talen uit de landen en regio's van het consortium. Dit **handboek** beschrijft verschillende discussie- en gesprekstechnieken voor op school en in de klas. Hierbij wordt gebruik gemaakt van online-samenwerkingsinstrumenten om de soorten conflicten op te lossen die voortkomen uit de omstreden maatschappelijke kwesties waar jongeren mee te maken hebben. Daarnaast beoogt dit handboek maatschappelijke cohesie en Europese waarden zoals democratie te bevorderen.

Een onlinequiz voor onderwijsprofessionals die zij samen met jongeren kunnen gebruiken. Deze quiz gaat over nepnieuws, radicale ideologieën, propaganda, extremistisch gedachten goed en controversiële verhalen.

Het overkoepelende doel van dit project is als volgt: onderwijsprofessionals zoals leraren, schoolhoofden, onderwijsbestuurders en maatschappelijk werkers, beter in staat te stellen radicalisering en polarisering onder jongeren te voorkomen en te bestrijden, op een manier die snel, effectief en consistent is en voortdurend bijgewerkt wordt.

Al meer dan twee decennia kampt Europa met toegenomen maatschappelijke polarisering door de opkomst van radicaal-rechtse partijen en religieus gemotiveerd extremisme. Onlangs is daar politiek, milieu en technologisch activisme bijgekomen, dat gedreven wordt door extreme zienswijzen, ideologieën, desinformatie en nepnieuws. Deze processen vinden ook plaats op Europese scholen, waar leerkrachten in de klas conflicten tegenkomen met een politieke of religieuze grondslag.

Vaak vinden leerkrachten en onderwijsprofessionals het moeilijk om, in de klas of in andere onderwijsomgevingen, bepaalde onderwerpen ter sprake te brengen. Onderwerpen zoals: discriminatie, xenofobie, verkiezingen, politiek, nepnieuws, digitale media, genderkwesties, kledingvoorschriften (hijab/boerka), homofobie, LHBTI-kwesties, immigratie, integratie en religie.

EUROGUIDE wil met dit handboek en de **toolkit** onderwijsprofessionals uitrusten met moderne instrumenten, om hen te helpen omgaan met de complexe radicaliserings- en polariseringsvraagstukken die zich in het klaslokaal voor kunnen doen, op een manier die inclusief en effectief is en verenigbaar is met de democratische waarden van de consortiumlanden. Bovendien beoogt EUROGUIDE het begrip voor onderwijsprofessionals in Nederland te bevorderen om hen zo beter in staat te stellen hun vak te beoefenen.

Het EUROGUIDE project wordt gefinancierd door het *European Union's Internal Security Fund* onder *Police Action Grant GA N° 871038*. Dit project wordt uitgevoerd door een consortium in vijf landen en is een samenwerkingsproject tussen de onderstaande partners uit die vijf consortiumlanden (België, Hongarije, Italië, Nederland en Zweden):

ASSNAS Direttivo Nazionale
Via Gianbattista Soria 13, Roma 00168, Italië

Centre of Expertise and Advice for Prevention and Intervention of Radicalism and Extremism (CEAPIRE)

Robert Schumanlaan 29, 2660 Antwerpen, België

Conflict and Education Learning Laboratory (CELL)
Kloosterweg 54, 6241 GB, Bunde, Nederland

Coordinamento Nazionale Comunità di Accoglienza
Via Santa Maria Maggiore 148, Roma 00184, Italië

Demokratikus Ifjúságért Alapítvány

Visegrádi utca 43-45, Boedapest 1132, Hongarije

European Foundation for Democracy (EFD)
Square de Meeûs 35, Brussels 1000, België

Het Gemeenschapsonderwijs (GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap)

Willebroekkaai 36, 1000 Brussel, België

Istituto Don Calabria

Via San Zeno in Monte 23, Verona 37129, Italië

NOMOS Centro Studi Parlamentari

Via della Scrofa 64, Roma 00186, Italië

Political Capital Szolgaltato Kft
Montevideo UT 2/C, Budapest 1037, Hongarije

OVER CONFLICT AND EDUCATION LEARNING LABORATORY (CELL)

Het *Conflict and Education Learning Laboratory (CELL)* is een in Nederland geregistreerde stichting zonder winstoogmerk. CELL is door de belastingdienst onderschreven als een stichting die zich inzet voor het bevorderen van het algemeen belang (Algemeen Nut Beogende Instelling -ANBI). Het RSIN-nummer van CELL is 856718324. Het Conflict Education Learning Laboratory is op 28 augustus 2016 in Meerssen opgericht. De stichting is geregistreerd bij de Kamer van Koophandel in Nederland onder KvK-nummer 66837073.

Postadres: Kloosterweg 54, 6241 GB Bunde, Nederland.

Telefoon: +31 6 45789055

E-mail: info@cell.foundation

De doelstellingen van CELL, zoals vermeld in haar statuten, zijn als volgt:

Het onderzoeken van de relatie tussen verdeeldheid zaiende stereotypen in schoolboeken en ander educatief materiaal, en geweld en of conflicten.

Het werken aan een internationale overeenkomst om stereotypen in lesboeken te verminderen.

Het sponsoren van het hoger onderwijs aan jongeren uit conflictlanden, zodat zij hun diploma kunnen halen verder onderzoek naar verdeeldheid zaiende stereotypen kunnen uitvoeren.

CELL's missie

Geen enkel kind mag blootgesteld worden aan het idee dat een andere persoon of groep mensen inferieur is, zeker niet in hun schoolboeken. Op het *Conflict and Education Learning Laboratory (CELL)* werken wij aan een internationale overeenkomst om verdeeldheid zaiende stereotypen in schoolboeken te verminderen. Door te werken met, en het creëren van, een actief netwerk van internationale partners, een breed scala aan deskundigen, beleidsmakers en praktijkmensen, zijn wij uniek gepositioneerd om het volgende te doen:

Het ontwikkelen en ondersteunen van onderzoek dat gebruik maakt van *state-of-the-art* onderzoeksmethodologieën om verdeeldheid zaiende stereotypen en hun verbanden met conflict en geweld - inclusief radicalisering en polarisering - te identificeren en te begrijpen.

Het creëren van een *Information Hive*; een database van primaire en secundaire gegevens over verdeeldheid zaiende stereotypen, leerboeken, radicalisering, polarisering en conflicten.

Het opzetten van seminars, werkgroepen, beleidsfora en -debatten, evenals grootschalige, internationale conferenties om de meest recente kennis uit de wetenschap en beleidsgemeenschap samen te brengen.

Het lobbyen om verdeeldheid zaiende stereotypen te verminderen in schoolboeken op lokaal, regionaal, nationaal en internationaal niveau.

2. Dankwoord

Dit handboek is specifiek geschreven voor Nederland en is toegespitst op de huidige situatie ten aanzien van radicalisering en polarisering op Nederlandse scholen.

Namens het EUROGUIDE Consortium willen de volgende instanties en personen in het bijzonder bedanken voor hun hulp:

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OC&W)
Nationale Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV)
Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD)
Ministerie van Justitie en Veiligheid
Hon. Jo Ritzen, Voormalig Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Johan van de Beek, De Limburger, Sittard, The Netherlands

Onze dank gaat ook uit naar alle leerkrachten, bestuurders en onderwijsprofessionals die hun waardevolle ervaringen en inzichten met ons deelden voor de totstandkoming van dit handboek.

Tot slot onze speciale dank aan de Europese Commissie voor de steun aan het *EUROGUIDE Consortium Project*. Dit initiatief zou niet mogelijk zijn geweest zonder hun bijdrage.

3. Inhoudsopgave

1. Het EUROGUIDE Project en partners	2
2. Dankwoord	5
3. Inhoudsopgave	6
4. Samenleven	7
4.1 Het identificeren van vroegtijdige alarmsignalen van extremisme in verband met samenleven.....	7
4.2 Het omgaan met en de-escaleren van extremistische situaties die betrekking hebben op samenleven	9
4.2.1 Controversiële kwestie: Vrijheid van meningsuiting	9
4.2.2 Controversiële kwestie: Multiculturalisme	11
4.2.3 Controversiële kwestie: Terugtrekking uit groepsactiviteiten zoals culturele reizen.....	13
4.2.4 Controversiële kwestie: Eurocentrisme.....	14

4. Samenleven

Dit hoofdstuk **samenleven**, heeft betrekking op extremisme dat geworteld is in identiteit en gepositioneerd is tegen de Nederlandse democratische waarden van diversiteit en inclusie. Diversiteit en inclusie zijn de aspecten van cultuur die gaan over het bekrachtigen van mensen door het respecteren en waarderen van wat mensen anders maakt, zoals leeftijd, geslacht, etniciteit, religie, handicap, seksuele geaardheid en opleidingsniveau. Diversiteit maakt het mogelijk om deze verschillen te uiten in een veilige, positieve en koesterende omgeving. Het gaat verder dan eenvoudige tolerantie en betekent dat mensen hun verschillen echt waarderen. Hierdoor kunnen verschillende groepen en individuen de rijke dimensies van hun eigen identiteit niet alleen omarmen, maar ook een positieve waarde te hechten aan diversiteit in scholen en klaslokalen.

Dit deel van de *toolkit* is georganiseerd in twee delen: 1) Het identificeren, omgaan met of de-escaleren van situaties van radicalisering en polarisering. 2) Het aanbieden van een aantal parate opties aan leerkrachten en andere onderwijsprofessionals.

4.1 Het identificeren van vroegtijdige alarmsignalen van extremisme in verband met samenleven

Dit eerste deel is bedoeld om leraren te helpen begrijpen of er een probleem is of niet - is dit extremistisch gedrag of zou het dat misschien kunnen zijn? Moet ik het in de gaten blijven houden of niet? Er wordt een aantal belangrijke vragen uiteengezet, die door onder andere leraren, beleidsmakers, onderwijsdeskundigen, journalisten en adviseurs gesteld worden in verband met het vroegtijdig identificeren van extremisme.

Welke verschillende soorten radicalisering en polarisering worden gekenmerkt door hun verzet tegen diversiteit en inclusie?

- Blanke dominantie ('White supremacy')
- Neonazisme
- Xenofobie
- Islamofobie
- Antisemitisme
- Haatzaaien (on- en offline)
- Intolerantie en onverdraagzaamheid

Wat zijn vroege alarmsignalen, voor wanneer leerlingen extremistisch of radicaal gedachtengoed ontwikkelen over zichzelf of anderen? Hoe identificeer ik dit, en wat zijn verschillende kenmerken van radicaal of extremistisch gedrag, dat een bedreiging vormt voor diversiteit en inclusie?

Plotselinge gedragsveranderingen in de klas

- Tijdens de lessen 'terugtrekken' of een gebrek aan betrokkenheid, bijvoorbeeld door het gebruik van een koptelefoon om naar religieuze lezingen en/of extreemrechtse propaganda te luisteren.
- Aandringen op het verlaten van de klas om te bidden op gezette tijden.
- Niet willen deelnemen aan niet-verplichte activiteiten zoals museumbezoek, bioscoopbezoek, uitstapjes.
- Vermijden van oogcontact, 'ervagen' naar de achtergrond, 'onzichtbaar' zijn.
- Het vermijden van gesprekken over ouders, familie of thuis.
- Agressieve kritiek op westerse of Nederlandse waarden, waaronder multi-culturaliteit, immigratie, tolerantie en respect voor mensenrechten tijdens klassikale discussies.
- Agressief gedrag naar leerlingen die hun identiteit of cultuur niet delen.
- Een regelrechte afwijzing van de vrijheid van meningsuiting en stellen dat bepaalde groepen geweld verdienen.
- Uitspraken van culturele of op identiteit gebaseerde superioriteit.
- Leerling begint badges of insignes te dragen van bekende radicale of extremistische groeperingen.

Gedragsverandering buiten de school

Het verwelkomen van niet-moslims bij islamitische feesten maar zelf weigeren om mee te doen aan activiteiten tijdens christelijke feestdagen omdat deze *haram* zijn.

Vriendschappen met niet-moslims verbreken.

Niet-islamitisch bankieren als *haram* beschouwen (kan zich manifesteren met het doorknippen of weggooien van bankpasjes van ouders).

- Het vermijden van plekken waar mensen van het andere geslacht aanwezig zijn.

Online gedragsveranderingen

- Het zoeken naar, en delen van *onlinecontent* die vraagt om de vernietiging van Nederlandse, Europese of Westerse democratische samenlevingen en waarden.

Het veroordelen (en te schande maken) van moslims die kerst vieren of meedoen met andere niet-moslim festiviteiten, via online platformen en sociale media.

- Het aanzetten tot geweld, door het plaatsen van commentaar of berichten op sociale media of andere online platformen.
- Onderzoek doen naar geweren, explosieven en andere wapens online en naar gewelddadige aanvallen en gebeurtenissen.
- Het online bestuderen van potentiële doelwitten (zoals een overheidsgebouw).
- Het gebruik van codewoorden of ongebruikelijke taal op internetfora of sociale media.

4.2 Het omgaan met en de-escaleren van extremistische situaties die betrekking hebben op samenleven

Het doel van dit tweede deel is om, nadat een bepaalde extremistische situatie vastgesteld wordt, leerkrachten te helpen bij de omgang met die situatie. Hieronder worden een aantal scenario's of situaties van extremisme geschetst, gevolgd door mogelijke obstakels en aanbevelingen. Deze scenario's en de bijbehorende adviezen zijn gebaseerd op de ervaringen en aanbevelingen van de leerkrachten, beleidsmakers, onderwijsdeskundigen, journalisten en mentoren, die wij voor dit handboek geïnterviewd hebben.

4.2.1 Controversiële kwestie: Vrijheid van meningsuiting

Hoe om te gaan met leerlingen die zich verzetten tegen discussies over de vrijheid van meningsuiting volgens hun religie, cultuur of normen?

Onderzoek wijst uit dat veel allochtone kinderen in Nederland komen uit gezinnen met een laag opleidingsniveau, waar men niet in staat is om Nederlands of Engels te spreken. Als gevolg hiervan zijn deze ouders vatbaar voor religieuze predikers uit hun gemeenschap, die oproepen om in het geweer te komen tegen de grondwettelijke en democratische normen en waarden van Nederland. Ongeveer 80% van mensen met een migratieachtergrond, vindt dat hun religieuze waarden superieur zijn of de grondwettelijke en democratische waarden van Nederland zelfs overstijgen ¹

Veel kinderen met een migratieachtergrond bezoeken, naast een reguliere Nederlandse school, in hun vrije tijd ook religieuze scholen. In veel gevallen worden hier Westerse en democratische waarden zoals vrijheid van meningsuiting verguisd of bekritiseerd. Als gevolg hiervan vinden onderwijsprofessionals, het vaak lastig om in de klas een aantal onderwerpen aan te snijden. Vrijheid van meningsuiting is een dergelijk onderwerp, waar kinderen boodschappen of onderwijs uit huis en religieuze gemeenschapsscholen krijgen, die indruisen tegen dit democratisch beginsel. Daarnaast worden veel van deze leerlingen op internet blootgesteld aan extremistische propaganda.

Obstakels en uitdagingen die door leerkrachten werden gedeeld

- Dit is een moeilijke en gevoelige kwestie. Leerkrachten hebben maar weinig mogelijkheden, instrumenten of hulpmiddelen om met deze kinderen te werken.
- Het is 'moeilijk' en soms zelfs 'onmogelijk' om de waarde van vrijheid van meningsuiting te bespreken in het licht van recente gebeurtenissen uit het nieuws – zoals de onthoofding van een leraar in Parijs of de Rotterdamse docent die onderduikt omdat hij een vijf jaar oude cartoon van een jihadist liet zien.
- Leerlingen beschouwen de vrijheid van meningsuiting als een uitsluitend westers ideaal.
- Leerlingen beschouwen de westerse notie van vrijheid van meningsuiting als oneerbiedig naar de normen en waarden van andere culturen en religies.

¹ Koopmans, Ruud (2015) *A Second Chance for Europe*, Economic, Political and Legal Perspectives of the European Union, Editors: Ritzen, Jo (Ed.) Chapter 6. (2017)

- Leerlingen hebben het gevoel dat de westerse notie van vrijheid van meningsuiting gebaseerd is op de onderdrukking van de vrijheid van meningsuiting van etnische minderheden of mensen met een donkere huidskleur.

Aanbevelingen

- Zorg voor alternatieve mogelijkheden om kwetsbare leerlingen op een constructieve manier mee te laten praten en kritisch te leren denken. Heb respect voor hun handelingsvrijheid en vrijheid van meningsuiting als fundamentele rechten.
- Organiseer een klassikaal debat over de voordelen van de vrijheid van meningsuiting. Benadruk dat de vrijheid van meningsuiting een hoeksteen is van een democratische samenleving en essentieel is voor verantwoordelijk, mondiaal burgerschap en inclusief onderwijs.
- Nodig (zorgvuldig doorgelichte) gastsprekers uit met dezelfde migratie- of religieuze achtergrond als de leerlingen, die met respect kunnen spreken over deze kwesties en waarmee leerlingen zich kunnen identificeren.
- Het is essentieel dat leerkrachten toegang hebben tot de juiste risicoanalyse-instrumenten en deze gebruiken om de risico's voor henzelf, andere leerlingen en de samenleving, te beperken. In sommige situaties kan het nodig zijn dat leerkrachten worden ondersteund door maatschappelijk werkers, gemeenschapsleiders, psychologen en politie.
- Betrek (op officiële wijze) migrantengemeenschappen om gezamenlijk het doel van inclusief burgerschapsonderwijs te formuleren en om leerkrachten te ondersteunen bij het onderwijzen van vrijheid van meningsuiting en andere kernwaarden van een democratische pluralistische samenleving.

4.2.2 Controversiële kwestie: Multiculturalisme

Wat te doen als leerlingen, tijdens klassikale discussies, agressieve kritiek uiten op Westerse of Nederlandse waarden, zoals multiculturalisme, immigratie, tolerantie en respect voor mensenrechten?

Het multiculturalisme is, sinds de jaren zestig van de vorige eeuw, het dominante paradigma in Nederland. Het heeft invloed gehad op een breed scala aan beleidsmaatregelen, van internationale ontwikkeling en immigratie tot de bevordering van democratie en onderwijs. Leerlingen die blootgesteld zijn geweest aan anti-immigratiepropaganda of negatieve, extreme opvattingen hebben over diversiteit en inclusie, ontwikkelen echter een agressieve en negatieve houding ten opzichte van diversiteit in scholen en klaslokalen. Ze gaan dan ook niet in gesprek met leeftijdsgenoten met een andere religieuze, culturele, raciale en etnische achtergrond.

Het is door docenten opgemerkt dat deze leerlingen diversiteit soms als een bedreiging ervaren voor hun eigen culturele normen, waarden en overtuigingen en zich agressief en grof gedragen tegenover medeleerlingen met andere achtergronden. In de Nederland krijgt onderwijs niet alleen een cruciale rol toebedeeld op het gebied van vredesopbouw, terrorismebestrijding of mensenrechteneducatie, maar is ook belangrijk voor alle aspecten van maatschappijleer, multiculturalisme en mondiaal burgerschap. Verzet tegen dergelijke inspanningen, met name in de klas, is nadelig voor het bereiken van deze doelen.

Obstakels en uitdagingen die door de leerkrachten worden gedeeld

- Leerlingen weigeren de waarde van diversiteit en multiculturalisme te begrijpen, spreken zich fel uit tegen pluralisme en beschouwen het als een aanval op hun cultuur, religie en identiteit.
- Docenten hebben incidenten aangehaald waarbij normaal non-verbale gedragingen zoals opgeheven handen, oogcontact, hoofdknikken een heel andere betekenis kunnen hebben in een andere cultuur; hierdoor vinden nieuwe leerlingen uit een andere cultuur het moeilijk om te integreren.
- Nieuwe leerlingen uit het buitenland isoleren zichzelf door een gebrek aan kennis van de Nederlandse taal.
- Docenten hebben voorbeelden aangehaald van leerlingen die belachelijk gemaakt worden vanwege het eten dat ze van thuis meekrijgen, hun eetgewoonten en voedselrestricties.

Aanbevelingen

- Organiseer festivals om verschillende culturen te verkennen.
- Probeer wat meer te leren over de verschillende achtergronden van de leerlingen in uw klas. Het kan zelfs waardevol zijn om met de ouders van kinderen te spreken beter geïntegreerd zijn, om zo goed mogelijk te begrijpen hoe zij geholpen kunnen worden.
- Het opnemen van boeken uit verschillende culturen en met verschillende achtergronden, heeft bewezen zeer effectief te zijn bij het introduceren van multiculturalisme in de klas.
- Organiseer af en toe een festival om verschillende voedingsmiddelen uit de hele wereld te leren kennen.

- Laat leerlingen presentaties houden over culturen of landen die voor hen vreemd zijn.
- Organiseer, indien mogelijk, evenementen met geëngageerde gastsprekers uit verschillende culturele achtergronden.

4.2.3 Controversiële kwestie: Terugtrekking uit groepsactiviteiten zoals culturele reizen

Hoe om te gaan met leerlingen die zich terugtrekken uit groepsactiviteiten, waaronder culturele en educatieve uitstapjes naar musea en historische locaties en andere dergelijke activiteiten?

Op Nederlandse scholen worden leerlingen aangemoedigd om deel te nemen aan excursies en andere uitstapjes. Leerlingen uit de klas halen om ondergedompeld te worden in educatieve uitstapjes, wordt beschouwd als een integraal onderdeel van het leerproces. Deze excursies en aanverwante activiteiten stellen leerlingen in staat om praktische informatie te verkrijgen over onder andere wetenschap, geschiedenis en aardrijkskunde. Het gezegde "Ik hoor, en ik vergeet, ik zie, en ik herinner, ik doe, en ik begrijp," vormt de basis van de theorie dat men meer informatie behoudt bij het visueel ervaren van activiteiten in een bepaalde omgeving. In deze context zijn er verschillende gevallen bekend, waarin leerlingen besloten zich terug te trekken vanwege hun verzet tegen het socialiseren met leeftijdsgenoten met een andere achtergrond en een ander gender.

Obstakels en uitdagingen die door de leerkrachten worden gedeeld

- In specifieke delen van het land met een grotere migrantenbevolking, hebben docenten opgemerkt dat sommige leerlingen zich regelmatig terugtrekken van deelname aan schoolvakanties, daarbij verwijzend naar genderverschillen.
- Deze leerlingen hebben aangegeven dat zij niet in het gezelschap van jongens of meisjes buiten het klaslokaal willen zijn.
- Sommige leerlingen verzetten zich op basis van hun religie, die hen niet toe zou staan om beelden en kunst te zien met naakte figuren, schilderijen en beelden.

Aanbevelingen

- Kies plekken die beter geschikt zijn voor leerlingen met verschillende culturele en religieuze achtergronden.
- Gebruik technologie en combineer uitstapjes in het veld met virtuele excursies waarbij u in staat bent om de inhoud te controleren.
- Stimuleer participatie aan excursies door ouders van leerlingen met verschillende achtergronden te betrekken bij de planning en bij de uitvoering.
- Geef gedetailleerde informatie over de gekozen plaats die de leerlingen met hun ouders kunnen delen en waardoor zij zich meer op hun gemak kunnen voelen.
- Vraag de leerlingen om hun leeftijdsgenoten met een vergelijkbare culturele achtergrond aan te moedigen om deel te nemen aan excursies.

4.2.4 Controversiële kwestie: Eurocentrisme

Wat te doen met leerlingen die het onderwijscurriculum te Eurocentrisch vinden? Hoe gaan we het beste om met terugtrekking uit groepsdiscussies als gevolg van dit denken en gevoelens van isolement en het gevoel niet in Nederland thuis te horen?

Eurocentrisme is problematisch voor een multiculturele samenleving zoals Nederland. Leerlingen met een gemarginaliseerde of minderheidsachtergrond, kunnen het sentiment ontwikkelen dat Eurocentrisme in het Nederlandse curriculum de superioriteit van de Nederlandse of Europese culturen uitdraagt. Zij kunnen geloven dat Nederlanders zichzelf geavanceerder, ontwikkelder en beschaafder vinden zijn dan zichzelf. Eurocentrisme construeert een negatief beeld voor leerlingen uit voormalige gekoloniseerde landen en leerlingen met een andere gemarginaliseerde of allochtone achtergrond, wat ertoe kan leiden dat leerlingen een gevoel van isolement en zelfs vernedering cultiveren. Dit gevoel niet thuis te horen in Nederlands en het gevoel van isolement dat daarmee gepaard gaat, maakt deze leerlingen kwetsbaar voor extreem en alternatief gedachtegoed.

Obstakels en uitdagingen die door de leerkrachten worden gedeeld

- Door een Eurocentrisch curriculum, met name bij geschiedenis en aardrijkskunde, beschouwen leerlingen uit voormalige gekoloniseerde landen en andere marginale en minderheidsgroepen zichzelf niet als volwaardige Nederlanders.
- Ze ervaren een gevoel van wrok of regelrechte vijandigheid ten opzichte van hun koloniale verleden.
- Veel leerlingen zeggen zich niet in Nederland thuis te voelen.
- Zij weigeren zich in te zetten voor de Nederlandse waarden en de Europese democratische waarden.
- Ze voelen zich verraden.

Aanbevelingen

- Voor open gesprekken over de inhoud van het lesboek en identificeer en verminder stereotype afbeeldingen of beschrijvingen van minderheden die tot verdeeldheid kunnen leiden. Let ook op omissies van die minderheden die uit de geschiedenisboeken.
- Introduceer klassieke projecten die kritisch denken bevorderen en een inclusievere houding ten aanzien van de geschiedenis en de maatschappij onderwijzen.
- Laat leerlingen deelnemen aan groepsprojecten die gebaseerd zijn op de ervaringen van alle groepsleden.
- Begin een dialoog over het gewelddadige verleden van Nederland en andere landen.